

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΜΕ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ)

Ενότητα 1: Επιστημολογικά Θέματα Ιστορίας Ι

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Κ. ΜΑΥΡΟΣΚΟΥΦΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Επιστημολογικά ζητήματα της Ιστορίας Ι

Περιεχόμενα ενότητας

1. Ορισμοί ιστορίας και ιστορικού γεγονότος.
2. Φύση ιστορικών πηγών.
3. Σχέσεις παρελθόντος και ιστορίας.
4. Σχέσεις μνήμης και ιστορίας.
5. Σχέσεις παρελθόντος – παρόντος – μέλλοντος.
6. Ιδεολογικές χρήσεις της ιστορίας.

Βασικό ερώτημα

Τι είναι η ιστορία;

Παραδείγματα ορισμών (1)

- Ιστορία είναι η αφήγηση του αμετάβλητου παρελθόντος (Αριστοτέλης).
- Ιστορία είναι η περιγραφή του τι ακριβώς έγινε στο παρελθόν (von Ranke).
- Ιστορία είναι η μελέτη του ανθρώπινου παρελθόντος (Renien).
- Ιστορία είναι η καταγραφή του τι μια γενιά πιστεύει ότι αξίζει να μεταδοθεί στις επόμενες (Burckhardt).
- Ιστορία είναι η βιβλιογραφία των μεγάλων ανδρών (Carlyle).
- Ιστορία είναι στην ουσία μια ιστορία των ιδεών (Wells).

Παραδείγματα ορισμών (2)

- Ιστορία είναι η λεπτομερής και ακριβής καταγραφή των γεγονότων του παρελθόντος (Johnson).
- Ιστορία είναι ο ατέλειωτος διάλογος μεταξύ του παρόντος και του παρελθόντος (Carr).
- Ιστορία είναι ένα πραγματικό ορυχείο των εμπειριών της ζωής (Jones).
- Ιστορία είναι η σκέψη πάνω στο παρελθόν, όπως αυτή εκφράζεται με τη γλώσσα ή τις γλώσσες (White).

Χρονολογική σκέψη και εναλλακτική ιστορία

- Αν αγνοήσετε το έργο του χρόνου, δεν θα καταλάβετε ποτέ πώς φτάσαμε, όπου φτάσαμε, συνέχισε ο κ. Ρυς. Διαβάζετε ένα βιβλίο και θέλετε να πηδήξετε κεφάλαια, για να μάθετε τι έγινε στο τέλος. Το πώς τα πράγματα έγιναν, αυτό είναι η Ιστορία.
- Η Ιστορία δεν είναι ακόμα και αυτό που τα πράγματα θα μπορούσαν να είναι; πέταξε ύπουλα η Λέα.
- Φυσικά, φυσικά. Η Ιστορία είναι και αυτό. Όσα δεν πραγματοποιήθηκαν, οι δρόμοι που ανοίχθηκαν, αλλά δεν ακολουθήθηκαν...

Denis Guedj (1999), Το θεώρημα του παπαγάλου.

Αθήνα: Πόλις, σσ. 360-361

Τι είναι, λοιπόν, η ιστορία;

«Όλοι ξέρουν τι είναι η ιστορία, μέχρι να αρχίσουν να το σκέφτονται»

Allan Griffin

Ιστορικό γεγονός

Συμβάν και ιστορικό γεγονός:

- Τα γεγονότα είναι εξωτερικά = τα γεγονότα «μιλούν» από μόνα τους (χωρισμός υποκειμένου – αντικειμένου / θετικισμός).
- Τα γεγονότα υπόκεινται σε διαδικασία επιλογής – συλλογής – ερμηνείας = «μιλούν», μόνον όταν τα επικαλείται ο ιστορικός, δηλ. όταν τα επιλέγει με κριτήριο την ιστορική σημασία τους (συσχέτιση υποκειμένου – αντικειμένου / σχεσιοκρατία) – «σκληρός πυρήνας» γεγονότων.
- Τα γεγονότα αποτελούν νοητική κατασκευή (ταύτιση υποκειμένου – αντικειμένου / σχετικοκρατία, μεταμοντερνισμός).
- Τα γεγονότα είναι μοναδικά και ανεπανάληπτα ή επαναλαμβάνονται;

Συμπέρασμα 1

- Ορισμός 1: η ιστορία περιλαμβάνει την έρευνα και την αντικειμενική καταγραφή του συνόλου των γεγονότων του παρελθόντος (= καταγεγραμμένη ιστορία, *res gestae*).
- Ορισμός 2: η ιστορία ερευνά το παρελθόν, νοηματοδοτώντας (= ερμηνεύοντας) τα γεγονότα σε συσχέτιση και με το παρόν (= μοντερνισμός).
- Ορισμός 3: η ιστορία αποτελεί μια διανοητική κατασκευή σύμφωνα με τις σκέψεις των ανθρώπων πάνω στο παρελθόν (= μεταμοντερνισμός, μεταϊστορία).

Συμπέρασμα 2

- Ιστορία = ανασυγκρότηση, αναπαράσταση, μορφοποίηση του παρελθόντος.
- Ιστορία = εξουδετέρωση του παρελθόντος (put down).

Φύση και λειτουργία των ιστορικών πηγών

Α'. Οι πηγές ως «κλειστός κόσμος»

1. Οι πηγές ως τεκμήρια για τα γεγονότα του παρελθόντος – ιστορικο-ερμηνευτική (φιλολογική) μέθοδος επεξεργασίας = θετικιστική προσέγγιση, τεκμηριωτική λειτουργία.

Β'. Οι πηγές ως «ανοιχτός κόσμος»

1. Οι πηγές ως ίχνη, ορατά στοιχεία του παρελθόντος – μετατροπή των ιχνών σε τεκμήρια (νοηματοδότηση) με βάση τις ιδέες, τις οπτικές και τα ερωτήματα των ιστορικών – μετατροπή τους σε τεκμήρια μέσω ερμηνευτικής διαδικασίας = ποιητική λειτουργία.

2. Οι πηγές ως άορατα στοιχεία του παρελθόντος, ως διανοητική κατασκευή – ίχνη της σκέψης πάνω στο παρελθόν (γλωσσικά ενεργήματα / speech acts) = αφηγηματική λειτουργία.

Πηγές και ιστορία

- Η «βύθιση» στις πηγές δεν είναι αρκετή, για να ισχυριστεί κάποιος ότι «κάνει ιστορία» (όποιος περιορίζεται σ' αυτό είναι ιστοριοδίφης). Γιατί οι πηγές δεν είναι ένα ανοιχτό βιβλίο που προσφέρει έτοιμες ή σχεδόν έτοιμες απαντήσεις, αλλά, «όπως τα παιδιά της παλιάς εποχής, μιλούν μόνον όταν τις απευθύνεις το λόγο και, φυσικά, δε μιλούν σε ξένους».*
- Επομένως, το «κάνω ιστορία» προϋποθέτει, πέρα από την τεχνογνωσία για τη μεθοδική επεξεργασία των πηγών, και σύνδεση των πηγών με τη θεωρία.

* C. R. Cheney (1973). *Medieval Texts and Studies*. Oxford: Oxford University Press

Ιστορική μνήμη

- Συλλογικοί σκοποί που προέρχονται από το παρελθόν διαμεσολαβούνται και ενισχύονται μέσω της συλλογικής μνήμης (συνήθως μέσω αφηγήσεων με σταθερά νοήματα).
- Συλλογική μνήμη = κοινωνική κατασκευή και όχι στατικό απόθεμα πραγμάτων που πρέπει να θυμόμαστε (ή να ξεχνούμε, όποτε αναφερόμαστε στη λήθη).
- Επιλεκτική χρήση της μνήμης = επιλογή/ διαχείριση, κατάργηση, στρεβλώσεις, αποσιωπήσεις, υπερμνησία (κορεσμός) κ.λπ.
- Λατρεία της μνήμης = συγκρότηση συλλογικής ταυτότητας ή αντίδραση στην ομογενοποίηση (π.χ. αυτονομιστικά κινήματα).

Ιδεολογική χρήση της ιστορίας

Ιδεολογική χρήση:

- Νομιμοποιητική λειτουργία ηγεμονικής ιδεολογίας ή και παράπλευρων ή αντιτιθέμενων ιδεολογιών.
- Σκόπιμη ταύτιση παρελθόντος με μνήμη και ιστορία.
- Έλεγχος από κυβερνήσεις – φόβος απέναντι στην ιστορία ως συνείδηση των αντιφάσεων που παρουσιάζουν οι κοινωνικοί σχηματισμοί – αποφυγή της ιστορία ως προβλήματος.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων - Βιβλιογραφία

- Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:
- Cheney, C. R. (1973). *Medieval Texts and Studies*. Oxford: Oxford University Press.
- Guedj, Denis (1999), *Το θεώρημα του παπαγάλου*. Αθήνα: Πόλις.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης. «Διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος της ιστορίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (με εφαρμογές). Επιστημολογικά Θέματα Ιστορίας Ι». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS223/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Δώρα Σεϊτανίδου
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2014-2015

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

